

Odprto pismo ministru za vzgojo in izobraževanje ter ministrici za digitalno preobrazbo o računalniškem opismenjevanju v slovenskih osnovnih šolah

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli, ki je v javni razpravi, kot svoje bistvene cilje med drugim navaja dvig ravni in kakovosti izobraževanja in opolnomočenje učencev, "da bodo pripravljene in motivirane za vseživljenjsko izobraževanje in učenje, za participacijo v demokratični družbi ter hkrati znali poskrbeti za razvoj življenjske odpornosti in prožnosti."

Priporočilo Sveta Evropske unije o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje iz leta 2018 pa poudarja, da državljani potrebujejo pravi nabor spretnosti in kompetenc za ohranjanje trenutnega življenjskega standarda, podpiranje visokih stopenj zaposlenosti in spodbujanje socialne kohezije v jutrišnji družbi in svetu dela in se pri tem sklicuje na evropski referenčni okvir "Ključne kompetence za vseživljenjsko učenje", ki sta ga leta 2006 sprejela Evropski parlament in Svet Evropske unije. V njem je med osmimi ključnimi kompetencami tudi **digitalna pismenost**, ki vključuje samozavestno, kritično in odgovorno uporabo digitalnih tehnologij ter interakcijo z njimi pri učenju, delu in družbenem udejstvovanju. Njena ključna področja so informacijska in podatkovna pismenost, sporazumevanje in sodelovanje, medijska pismenost, ustvarjanje digitalnih vsebin, varnost, vprašanja intelektualne lastnine, reševanje problemov in kritično mišljenje.

Slovenija se deklarativno osredotoča na zeleni in digitalni prehod v izobraževanju in naj bi v okviru nacionalnega načrta za okrevanje in odpornost izvedla celovito reformo učnih načrtov, namenjeno razvoju digitalnih kompetenc učiteljev in učencev. Zaradi izjemno hitrega razvoja digitalnih tehnologij smo danes državljani postavljeni pred mnoge izzive in samo ustrezno izobraženi jim bodo kos in se bodo lahko z uporabo teh novih tehnologij uspešno izobraževali in delali.

Vendar pa Slovenija že do sedaj ni imela ustreznega pristopa k razvijanju digitalne kompetence v osnovni šoli, saj sta edina dva predmeta, ki sta bila temu namenjena, bila izbirna in ju je po podatkih Eurydice v šolskem letu 2020/21 ponudilo samo 65% šol, izbralo pa ju je samo 18% učencev. To pomeni, da je pretežni del generacije učencev zaključil osnovno šolo brez digitalnih kompetenc, saj je stroka ugotovila, da t.i. milenijske generacije teh kompetenc še ne pridobijo samo zaradi prisotnosti digitalnih tehnologij v njihovem življenjskem in delovnem okolju. To dokazujejo tudi velike težave, ki jih imajo z varno rabo spleta in njegovih storitev, z vplivom digitalnih tehnologij na družbo in obratno ter s smiselno in učinkovito uporabo digitalnih tehnologij pri učenju. Še mnogo več težav lahko pričakujemo v bližnji prihodnosti, saj strokovnjaki napovedujejo, da bo umetna inteligenca in njena uporaba pri vsakdanjih opravilih prinesla mnogo večje spremembe in prerese, kot sta jih prinesla medmrežje in svetovni splet ter vse storitve, ki sta jih omogočila. Samo tisti, ki bodo nove tehnologije res poznali, jih razumeli in jih obvladali, bodo lahko od njih imeli posreden in neposreden koristi, za vse ostale pa se bodo možnosti za učinkovito in ustvarjalno delo poslabšale.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli pa namesto izboljšanja stanja na tem področju, kjer smo pričakovali uvedbo obveznega predmeta s področja računalništva, kjer bi učenci pridobili digitalne kompetence, prinaša celo korak nazaj. Z ukinjanjem izbirnih predmetov bodo učenci izgubili možnost izbire računalništva kot izbirnega predmeta v

drugem triletju. Zakonodajalec sicer res predvideva vključevanje digitalne pismenosti v učne načrte drugih predmetov preko t.i. skupnih ciljev programov, ki opisujejo nameravane učinke izobraževalnega programa kot celote in niso omejeni le na posamezne učne predmete. Tako načrtovana rešitev pa nikakor ne bo mogla zagotoviti ustrezne usposobitve učencev na področju digitalnih kompetenc iz dveh razlogov. Prvi je ta, da so med skupne cilje poleg digitalne pismenosti uvrščeni še *Podjetništvo, Trajnostni razvoj, Celostna skrb za zdravje ter Kreativno izražanje*.

Vendar je 21 držav, ki so eksplicitno predpisale obseg digitalnega opismenjevanje v osnovi šoli, po zadnji analizi Eurydice iz leta 2019, že samo za digitalno opismenjevanje predvidelo v povprečju 120 ur. Če k temu dodamo še druga štiri področja skupnih ciljev, je očitno, da vključevanje vseh teh vsebin v že sicer zelo napolnjen učne načrt ne bo uspešno. Še večji pa je problem usposobljenosti učiteljev za digitalno opismenjevanje, saj večina od njih nima ustreznih kompetenc za to in jih v doglednem času na zahtevani ravni tudi ne more pridobiti.

Kako absurdna so pričakovanja pristojnih za vključevanje digitalnih kompetenc v učne načrte drugih predmetov v programu pove dejstvo, da načrtujejo, da bodo za kompetenco "Upravljanje z digitalno identiteto", ki za uspešno razlago med drugim zahteva tudi poglobljeno znanje s področja kodiranja in šifriranja podatkov, zadržani glasbeni pedagogi ter učitelji slovenščine in geografije, za kompetenco "Avtorske pravice in licence" pa likovni pedagogi in učitelji slovenščine.

Na Katedri za računalništvo in didaktiko računalništva, kjer smo v zadnjih 25 letih kakovostno izobrazili pretežni del učiteljev računalništva v Sloveniji, skrbimo pa tudi za pridobivanje digitalnih kompetenc drugih bodočih učiteljev, smo prepričani, da lahko digitalno opismenjevanje na ustreznem nivoju izvedejo samo za to res usposobljeni učitelji, ki imajo ustrezna znanja s področja računalništva in s področja splošne in predmetne didaktike v okviru tega namenjenemu predmetu. Ustrezno zasnovo za tak predmet je že v letu 2018 in potem še enkrat v letu 2022 pripravila *Strokovna delovna skupina za analizo prisotnosti vsebin računalništva in informatike v programih osnovnih in srednjih šol ter za pripravo študije o možnih spremembah* pod okriljem Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Ta pristop so podprli tudi Slovenska akademija znanosti in umetnosti, vrhunski raziskovalci z različnih področij računalništva ter predstavniki gospodarstva preko Gospodarske zbornice in Obrtno podjetniške zbornice, saj so nezadovoljni z nizko ravno digitalne pismenosti mladih, ki se zaposlujejo pri njih. Pričakujemo, da bodo vsi pristojni za kurikularno prenovo vsa navedena dejstva upoštevali in pri tako pomembnih odločitvah za prihodnost mladih generacij upoštevali argumentirane pripombe stroke in pričakovanja vseh deležnikov v teh procesih.

Zelo smo razočarani tudi nad tem, da se na načrtovane spremembe ni odzvalo Ministrstvo za digitalno preobrazbo, ki naj bi spremljalo in analiziralo stanje digitalne preobrazbe in informacijske družbe na državni ravni ter je med drugim pristojno tudi je za digitalno vključenost in digitalne kompetence. V sodelovanju s pristojnimi ministrstvi in vladnimi službami naj bi med drugim pripravljalo, usklajevalo in izvajalo ukrepe na področju informacijske družbe in digitalne preobrazbe izobraževanja.

dr. Jože RUGELJ, redni profesor za računalništvo v izobraževanju
predstojnik Katedre za računalništvo in didaktiko računalništva
Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani